

EDISON'UN SONU

Doğru tanım, hesabı soracak olanın yaptığıdır ve tanımlarımızı kim yapıyorsa onun kulu oluruz.

Bir kavramı tanımlamak, o kavramla ilgili ilkeleri ortaya koymak ve sınırları belirlemek demektir. O halde tanım yapmak, tanımı yapılan şeyin hâkimiyet alanını belirlemek anlamına gelir. Bu da tanımı yapanın, o tanıma uymalarını istediği kişiler üzerinde bir otorite kurduğunu gösterir.

Kur'ân Allah'ın vahyi olması hasebiyle bir evrensel tanımlar kitabıdır. Her şeyi yaratan, koyduğu ilkeleri o kitapta açıklamaktadır. Vahiy, bir konuda ulaşılabilecek bilgilerin en kesin olanını içerir. Dolayısıyla en güvenilir bilgi kaynağı da odur:

Gerçek Rabbinden gelendir. Sakın şüphelenenlerden olma! (Bakara 2/147)¹

Hoş, bir kısım insanlar için tanımı yapanın Allah olması bile o tanımı beğenmemek veya kabul etmemek için bir engel teşkil etmez. Zira in-

san Allah'ı karşısına alabilen bir canlıdır:

O insanı, dölllenmiş yumurtadan yaratmıştır. Bir bakarsın Allah'a açık bir rakip. (Nahl 16/4)

İnsanoğlu, kendisini dölllenmiş yumurtadan yarattığımızı görmez mi ki, bize açık bir düşman kesilir. (Yasin 36/77)

"Allah ne diyorsa o" diyebilen kişi Allah'a teslim olmuş kişidir. Rabbimizin verdiği ismiyle "Müslim" (dilimizde kullanılan Farsça haliyle "Müslüman"). O halde Müslüman her konuda Allah'ın yaptığı tanıma ulaşma gayreti içinde olmalıdır. Bu şekilde bilgileri diğer herkesten daha kesin ve berrak olacaktır.

Vahiy bir bilgi kaynağı olarak görmeyen kimseler tarafından zevkle kullanılan Edison'un cennete girip

girmeyeceği sorusu, belki sadece -şayet iyi kurgulanabilirse- mizahî bakımdan bir değer taşıyabilir. Fakat Edison isminin, "Mümin ve Müslüman olmayanların insanlık için yaptıkları iyi işler boşa mı gidecek?" tartışmasını başlatması bakımından bir kısayol tuşu olduğu da aşikardır. Bir insanın imanını sorgulamanın başka bir insanın vazifesi olamayacağı gerçeği bir tarafta, bugün kendilerine Müslüman diyenlerin dahi iman gibi önemli bir kavramı Kur'ân'dan öğrenmemiş olduklarını pek çok kez dile getirdik. Bu sebeple biz bu yazımızda bu tartışmaları bir kenara bırakarak iyilik yapmanın ne olduğunu Kur'ân'a sormak, iman ile ilişkisini elimizden geldiğince ortaya koymak, bu konuda da tanımı Kur'ân'a yaptırmak amacını gütmekteyiz. Böylece Edison'un "edi"sini bırakıp "son"u ile ilgilenmek yerine Rabbimizin iyi-

lik dediği şeyin ne olduğunu öğrenmeye çalışacağız.

Burada hemen şu söylenebilir: "İyiliğin ne olduğunu tarif etmeye ne gerek var? Herkes iyilik yapmanın ne demek olduğunu bilir, çünkü bu fitrî bir durumdur." Şüphesiz her insan iyilik ile kötülük arasındaki farkı ayırt edebilecek yapıdadır. Herkes bir fakiri doyurmanın, zor durumdaki bir kişiye yardım etmenin iyilik olduğunu elbette bilir. Ancak bu, iyiliğin "iyilik yapılan kişi" açısından tanımıdır. Yani bir kişiye iyilik yapan mümin de olsa, kafir de olsa "iyilik yaptığı kişi", o iyiliğin faydasını görür. Biz ise konuyu, "iyilik yapan" açısından değerlendirmek istiyoruz. İyilik yapan için bunun getirisi nedir? Yapmanın bir menfaati var mıdır?

Bu kez de şu soru sorulacaktır: "Karşılık beklenecek iyilik mi yapılır?" Bu soru soruluyorsa, insan bir menfaat karşılığında yapılan eylemin iyilik olamayacağını da kendiliğinden bulabiliyor demektir. Yani iyiliği kim yaparsa yapsın, ancak hiç bir karşılık beklemeden yapıyor ise ona iyilik denir diyebiliriz.. Yoksa diyemez miyiz?.

Bir kişi yaptığı iyiliğin karşılığını insanlardan beklemezsiniz yapıyorsa dahi bu yine "kendisine iyilik yapılan kişi" için iyiliktir. Çünkü "yapan" zaten bir menfaat beklemiyor. O halde yaptığı eylemin isminin iyilik olması ya da olmaması ile fazlaca ilgileniyor olmasa gerektir.

Ama gerçekte durum öyle değil. Kim olursa olsun, bir kişinin kendi yaptığı eyleme "iyilik" diyor olması bile bir karşılık beklediğini gösterir. Hayatına Allah'ı sokmamaya kararlı biri dahi yaptığı eyleme "iyilik" diyorsa ya da yaptığıının "iyilik" olduğunu düşünmesi kendisini rahatlatıyorsa, bunun sebebi böylesi eylemlerin Allah katında bir karşılığının olduğunu fitraten biliyor olmasıdır. Aksi halde yaptığıını "iyilik" olarak görmesinin bir manası olmazdı, adına da iyilik demezdi. Sırf bu sebeple dahi Allah'ın varlığına ve birliğine inanmayan ateist yoktur. Her insan gibi ateist de kendini iyi bir kişi olarak tanımlar ve iyilik olarak gördüğü işler yapar. Yaptığına iyilik demesi ve bu yaptığıının, kendisini iyi hissetmesini sağlaması, karşılığını beklediğini, hem

de sadece Allah'tan beklediğini gösterir. Ancak bunu kabul etmiyor olması, Allah'ı görmezden gelmesi, emir ve yasaklarını tanımaması anlamına gelmektedir. Zira iman bir iddiadır; o halde her şeyden önce bilinçli bir şekilde iddia edilmelidir ki ispatlanması gereksin.

Allah'ı hayatlarından uzak tutanların, O'nun emirlerini gündemlerine almayanların da bu konuda kendilerini rahatlatmak için kullandıkları çokça sloganları vardır: "Benim kalbim temiz", "ben kimseye bir kötülük yapmadım, Allah beni niye cezalandırsın?" gibi... Üstelik de bu sloganları dindar kişilere hitaben dillendirirler. Bu davranışları aslında konunun kafalarını kurcaladığının ve yaptıklarında bir eksik veya yanlış olduğunun farkında olduklarını göstermektedir. Peki o halde mü'min olmayan; yani Allah'a her konuda tam bir güven beslemeyen kişilerin yaptıkları iyiliklere, yardımlara ne olacak? Allah'ın emir ve yasaklarını tanımaksızın hayır yaptıklarını düşünenlerin durumları nedir?

Kur'an'da bu konuda yer alan kavramların başında "Birr"² kavramı gelir. Ragıp el İsfahani³ kelimenin manasını şu şekilde vermektedir: "Hayır işlemede genişleme (tevessü), bollaşma, bol hayır işlemek". "İyilik" kelimesi ile meallere yansıyan "birr" in Allah'ın kitabını okuyanlar tarafından tavsiyenin de ötesinde, emredilen bir kavram olduğunu Bakara Suresi 44. ayetten görebiliriz:

Kur'an'da bu konuda yer alan kavramların başında "Birr"² kavramı gelir. Ragıp el İsfahani³ kelimenin manasını şu şekilde vermektedir: "Hayır işlemede genişleme (tevessü), bollaşma, bol hayır işlemek". "İyilik" kelimesi ile meallere yansıyan "birr" in Allah'ın kitabını okuyanlar tarafından tavsiyenin de ötesinde, emredilen bir kavram olduğunu Bakara Suresi 44. ayetten görebiliriz:

İnsanlara iyi olmayı (Birr) emredip kendinizi unuttuğunuz musunuz? Üstelik Kitabı da okuyorsunuz. Aklınızı kullanmaz mısınız? (Bakara 2/44)

Demek ki yeryüzünde iyiliğin hâkim olmasını talep etmek, elinde Kitap bulunan bir toplum için son derece doğal ve hatta kaçınılmaz. Ancak yukarıdaki ayette iyiliği (birr) emretmenin değil, bizzat uygulamanın akli kullanmak olduğunu görüyoruz. O halde elinizde Allah'ın kitabı varsa iyiliğin ne olduğunu biliyor olmalısınız. Yani iyilik tanımınızı Allah yapmış olmalıdır.

Yine ayetten anlaşılıyor ki emretmek kolay, iyi olmak zordur. Yani Allah'ın yaptığı tanımı kabul etmek,

"evet iyilik budur, böyle yapın." demek kolaydır. Ancak onu bizzat kendi hayatımıza geçirmek zordur.

Ayetten şunu da anlıyoruz ki; elinizde Allah'ın kitabı var ve iyiliğin tanımını o kitaptan öğrenmiyorsanız aklınızı kullanmıyorsunuz demektir. Bu arada şu kısacık ayetten bile Allah'ın kitabı kendisine ulaşmış olanların sorumluluk altında oldukları; o sorumluluğun sadece okumak değil, okuduğunu uygulamak olduğu da net bir şekilde anlaşılıyor.

Ayeti "Ey İsrailoğulları" diye başlayan 40. ayetten itibaren okumaya başlarsak İsrailoğullarından uymaları istenen ve bugün bizlere de hitap eden bu ayetlerdeki "birr" kavramı ile ne anlatılmak istendiğini görebiliriz. Ancak Yüce Allah bu kavramı müstakil bir ayette detaylı olarak tanımlamıştır. O halde "birr" kavramının neyi anlattığını öğrenmek için Bakara Suresi 44. ayette işaret edildiği üzere Allah'ın kitabını okuyalım ve aynı surenin 177. ayetinde

Allah Teala'nın yaptığı "birr" (iyilik) tanımını görelim:

İyilik (Birr), yüzünüzü doğu ve batı tarafına çevirmeniz değildir. İyilik (Birr), kişinin Allah'a, Ahiret gününe, meleklerle, Kitaba ve nebilere inanmasıdır. Mal sevgisine rağmen onu; yakınlığı olanlara, yetimlere, çaresizlere, yolda kalanlara, isteyenlere ve esirlere vermesidir.

Namazı dosdoğru kılması ve zekâtı vermesidir. Bunlar anlaşma yaptıkları zamanda yükümlülüklerini yerine getiren kimselerdir. Aşırı baskıya, büyük zorluğa ve baskın anına karşı dayanıklı olurlar. Özü sözü doğru olanlar işte bunlardır. Allah'tan çekenler işte bunlardır. (Bakara 2/177)

Hayatına Allah'ı sokmamaya kararlı biri dahi yaptığı eyleme "iyilik" diyorsa ya da yaptığıının "iyilik" olduğunu düşünmesi kendisini rahatlatıyorsa, bunun sebebi böylesi eylemlerin Allah katında bir karşılığının olduğunu fitraten biliyor olmasıdır.

Ayette "birr" kavramı öylesine detaylı bir şekilde tanımlanmış ki tüm yönleriyle ele alınacak olsa kalınca bir kitap bile yeterli olmayabilir. Öncelikle Kur'an'ın pek çok konuda izlediği bir metod olarak bir şeyin

sadece ne olduğunun değil, ne olmadığını da ortaya konduğu bir tanımla karşı karşıyayız. İyiliğin doğu ya da batıya yönelmek olmaması konusu her şeyden önce şekilciliğin reddi olarak anlaşılmalıdır. Yapılan iyilik ibadet dahi olsa ayetin devamında tanımlanacak içerikte olmadığı sürece yönelinen bölgenin Allah katında bir değeri yoktur. Zira doğu da Allah'ındır batı da.⁴ Allah'ın emrine itaat ederken doğru yöne yönelmenin kendisi değil, onunla birlikte, yapılacak eylemin Allah'ın istediği şekilde olması onu iyi bir davranış yapacaktır. Bu durum Bakara Suresinin 264. ayetinde de **..insanlara gösteriş olsun diye malını harcayan, ama Allah'a ve Ahiret gününe inanmayan kişi gibi olmayın...** şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Ayrıca ayetin kapsamından görüldüğü kadarıyla "biri" kavramı tüm kişisel ve toplumsal görev ve sorumlulukları kapsayan, iyilik olarak adlandırılabilir tüm davranışları içine alan genel bir kavram. Yani kişinin;

- Allah'la arasındaki iman konusunu,
- Toplumla ve yakınlarıyla arasındaki yardımlaşma ve infak konusunu,
- Yalnız Allah'a kullukta kararlılığını, sarsılmazlığını ortaya koyan namaz ve zekat konusunu
- Sosyal ilişkilerini kurduğu kişilerle arasındaki güven konusunu,
- Hayatın zorluk ve imtihanlarına karşı tavırlarındaki sabır ve kararlılık konusunu içine alan bir çatı kavram.

Başta da belirttiğimiz gibi doğru tanım, hesabı soracak olanın yaptığıdır ve tanımlarımızı kim yapıyorsa onun kulu oluruz. O halde Allah'tan başkasına kul olmamak için O'nun bu ayette yaptığı "iyilik" tanımına daha yakından bakmaya çalışalım:

Ayette iyilik tanımlanırken önce iman edilmesi, yani güvenilmesi gereken unsurların sıralanması son derece önemlidir. İman kelimesini, anlamı büyük ölçüde erozyona uğramış ve kavramın gerçek manasını ifade

etmekte yetersiz kalmış olan "inanmak" kelimesi ile değil de asıl anlamı olan "güvenmek" kelimesi ile kavramaya çalışırsak karşımızda çok daha etkili bir sahne belirecektir. Zira bu durumda Allah'a iman, "Allah ne diyorsa o!" diyecek şekilde O'nun emir ve yasaklarını kabul edip uygulamak, O'nun koyduğu kuralların önüne hiçbir kanun ve kural koymamak olarak anlaşılır.

Ahiret gününe iman, hem dünya hayatının geçici bir imtihan sahası olduğu ile ilgili Allah'ın ayetlerine, hem de yeniden diriliş, hesaba çekilme, dünyadaki imtihanın karşılığını görme gibi pek çok konuya dair vahiy ile bildirilen olayların gerçekleşeceğine olan güvendir. Bu aynı zamanda Allah'ın hesabı tam, doğru, çabuk, adil göreceğine, karşılığını tam vereceğine, sözünde duracağına ve daha pek çok özelliğine olan güvenimizin de bir göstergesidir.

Yine meleklerle iman, her şeyden önce, göremediğimiz bu varlıkların Allah'tan aldığı vahyi nebîlere getirmek de dahil pek çok görevle görevlendirildiğine inanıp güvenmek olmalıdır. Çünkü onların görevlerini tam yaptıklarına güvenimiz olmazsa vahye güvenimiz de sarsılacaktır. Ayrıca duyu organlarımızla algılayamadığımız bu varlıklara güven, dolaylı olarak, onları bize bildiren Allah'a olan güvenin de bir göstergesi olacaktır.

Kitab'a yani insanlık tarihi boyunca Âdem Aleyhisselâm'dan Muhammed Aleyhisselâm'a kadar tüm nebîlere indirilen vahiy silsilesine iman, içerdği bilgilerin Allah'ın sözleri olmasından dolayı ona duyulan güven ve bu güvenin bir göstergesi olarak o Kitap'ta ne bildirilmişse ona uymak anlamında olmalıdır.

Son olarak da nebîlere iman, Allah'ın kulları arasından emirlerini insanlara ulaştırması için seçtiği kişilere ve vahyin bu yolla insanlığa ulaştırıldığına güvenmek şeklinde anlaşılmalıdır. Zira nebîlik vahyi Allah'tan almak için şart olan ve sadece Allah tarafından, O'nun belirlediği kişilere verilen bir unvandır. Dolayısıyla nebîlere güven, onların vahiy aldığına güven olsa gerektir. Bu manada Nisâ Suresi 136. ayetteki⁵ rasule imandan farklı olmak durumundadır. Rasullük, vahyin muhataba eksiksiz iletilmesi, yani tebliğ görevi ile ilgili bir vurguya sahiptir.

O halde bir davranışın Allah'ın yaptığı "iyilik" tanımına giren bir eylem olabilmesi için öncelikle ayette bahsedilen hususlara karşı güven duyulması gerekiyor. Zira böylesi bir güven duygusu zorunlu olarak, yapılan iyiliğin karşılığının sadece Allah'tan beklenmesine yol açacaktır. Aynı şekilde Allah'a ve tüm bu sayılanlara güvenen bir kişi, Allah'ın tanımladığına uygun "iyilik"lerde bulunmak için başka bir şarta ve beklentiye ihtiyaç duymayacak, bu da iyilik yapmanın yaygınlaşması ve artmasının önündeki tüm engelleri kaldıracaktır.

Ayete bakıldığında imanın bizzat kendisi bir iyiliktir ancak isbata muhtaç bir iddia olması bakımından iman tek başına iyilik olarak yeterli değildir. İşte bu iddiayı isbat için gereken ve ayetin devamında sayılan tüm diğer eylemler de "birr" kavramı içerisine dahil edilmişlerdir. Zira iman iddiasının isbatı da gereken yerlere gerektiği biçimde harcamak ve namaz, zekat gibi süreklilik ve sadakat gerektiren ibadetlerle yapılabilir. Nitekim ayetin sonundaki özü sözü doğru olanlar işte bunlardır (ulaikellezine sadaku) ifadesi kişilerin bu sadakatlerini yaptıkları iyiliklerle ispatladıklarını göstermektedir. Zaten malı, ona olan sevgimize rağmen vermek, hatta diğerlerinden önce en yakınlarla vermek şeklinde insan için ekstra zor olan durumların özellikle zikredilmesi de iman iddiasının isbatı bağlamındaki düşüncemizi destekler niteliktedir. O halde yapacağımız iyilik, Allah'a güvenimizin bir göstergesi ve yansıması olmayacaksa Allah'ın tanımladığı manada "iyilik" de olmayacaktır.

Bu arada normalde bizim iyilik olarak görmeyeceğimiz, "anlaşmalara, verilen sözlere tam uymak, sıkıntılara göğüs gerip baskılara rağmen doğrudan şaşmamak" gibi eylemler de Rabbimizin iyilik tanımının içerisinde yerini almış bulunmakta. Bu manada belki de "birr" kelimesini sadece iyilik olarak değil, "doğru ve Allah'ın razı olacağı şekilde davranmak" olarak anlamamız daha uygun olacaktır. Bu sebeptendir ki doğru davranışlar sergileyerek ahirete intikal etmiş kişiler de ilgili ayetlerde "eberr" (iyiler, "berr" olanlar) kelimesi ile anılmaktadırlar.⁶

"Birr" kelimesinin geçtiği bir diğer ayette de infak maddesi öne çıkarılmış ve "birr" in olmazsa olmazları arasındaki yerini almış:

Sevdiğiniz şeylerden hayra harcamadıkça iyiliğe (birr) kavuşamazsınız. Yaptığınız her harcamayı Allah bilir. (Â-i İmrân 3/92)

Rabbimiz topluma faydalı insan olma konusunu farklı bağlamlarda çok sayıda ayetle detaylandırmaktadır. Bunlardan bir kısmı da iman olmaksızın yapılan işlerin durumunu aktaran ayetlerdir. Allah'ın ayetlerini ve dolayısıyla iman etmemizi, güvenmemizi istediği konuları görmezden gelerek yaşamak Allah yokmuş gibi yaşamak demektir. Böyle bir hayatta bırakın birilerine iyilik yapmayı, kimseye kötülük yapmanın bile Allah katında nasıl değerlendirileceği Allah'tan öğrenmek zorunda olduğumuz bir konudur:

Görmezden gelen ve Allah'ın yolundan alıkoyanların tüm işlerini O boşa çıkarmıştır. İnanan, iyi işler yapan ve Rablerinden bir gerçek olarak Muhammed'e indirilene güvenenlerin ise günahlarını örter ve durumlarını düzeltir. (Muhammed 47/1-2)

Ayetin orijinalinde "ellezine keferu" olarak geçen "görmezden gelenler" ifadesi, Allah'ın otoritesini hiçe sayan, gerçeğin "üzerini örten" kişileri anlatmaktadır. Bu kişi Allah'ın yaptığı tanımı kabul etmeyen kişidir. Dolayısıyla o tanımın yerine bir başka kişi, kurum veya otoritenin ya da kendisinin tanımını koymuştur. Kimin tanımını koymuşsa onu ilâhlaştırmış olmaktadır. "Allah'ın yolundan alıkoyması" da kendi doğrusunu dayatması anlamına gelir. Bir yanda Allah'ın her şeyin gerçeğini açıkladığı kitabı, diğer yanda kendi menfaatini gözeterek işine gelen tanımı yapan, onu mutlak doğru kabul ederek uygulayan ve bunun savunuculuğunu yapanın kendi doğruları... Zaten ayetin devamında, tam da bu sebeple, güvenilmesi gereken "Muhammed Aleyhisselâma indirilen hakikat" olduğu vurgusu yapılmaktadır.

Allah'ın Yaptığı Tanım: Hak Hakkı Kabul Etmeyenlerin Yaptıkları Tanım: Bâtıl

Yukarıdaki ayetlerin devamındaki ayette de baştan beri vurgulamaya çalıştığımız "Allah'ın yaptığı tanım" ile neyi kast ettiğimiz daha kolay anlaşılabilir, adeta konu bu açıdan örneklendirilmektedir:

Bunun sebebi, inkâr edenlerin bâtıla uymaları; ina-

nanların da Rabblerinden gelen hakka uymuş olmalarıdır. İşte Allah, insanlara kendileriyle ilgili durumları böyle örnek vermektedir. (Muhammed 47/3)

İşte ayette geçen "bâtıl" kelimesi Allah'tan başkasının yaptığı tanımdır diyebiliriz. Rabbimizden gelen "hak" ise Allah'ın tanımıdır. Gerçeğin (hakkın) Rabbimizden gelmesi,⁷ tanımı O'nun yapması demektir.

"Birr" kavramının unsurlarından biri olan maldan harcamanın, iman olmaksızın iyilik olarak adlandırılmayacağını yani "bâtıl" olduğunu aşağıdaki ayetten de görebiliriz. Bu ayet aynı zamanda "hak ve bâtıl" kavramlarına atadığımız "Allah'ın tanımı ve gerçeği görmeyenlerin tanımı" ifadeleri için de bir başka örnek teşkil etmektedir:

Müminler! Yaptığınız yardımları, başa kakarak ve inciterek değersiz hale getirmeyin. İnsanlara gösteriş olsun diye malını harcayan ama Allah'a ve Ahiret gününe inanmayan kişi gibi olmayın. Onun durumu, üzerinde biraz toprak olan kayaya benzer. Şiddetli bir yağmur yağar ve onu çıplak bırakır. Böyleleri çalışmalarından bekledikleri sonucu alamazlar. Allah nankörler takımını hedefine ulaştırmaz. (Bakara 2/264)

Ayetin "müminler" hitabıyla başlaması dikkat çekicidir.

"Değersiz hale getirmeyin" şeklinde dilimize aktarılmış olan ifadenin orijinali bâtıl kelimesinin fiil halidir: "La yubtilu" (bâtıl hale getirmeyin). Demek ki başa kakılarak yapılan maddî yardımlar (sadakaat), eylemi bâtıl hale getirmekte, diğer bir deyişle Allah'ın yaptığı iyilik tanımından uzaklaştırmaktadır. Müminlerin bu sadakaları bâtıl hale gelmiş tıpkı Allah'a ve Ahiret gününe iman etmeyenlerin infakı gibi olmuştur. Onlar açısından bakılırsa eylemleri, ayetteki orijinal ifadeyle infaktır (yunfiku) ama karşılığını Allah'tan değil insanlardan bekleyerek gösteriş yaptıkları için bu infakları batıldır.

Yaptıkları İyi İşler Allah'ın Kitabındaki Tanıma Uyanlar ve Uymayanlar:

De ki: "İşleri en fazla zararlı kapananları size haber vereyim mi? Dünya hayatında güzel iş yap-

tığını sandığı halde çalışmalarını boşa gidenlerdir." Onlar, Rablerinin ayetlerini ve O'nunla karşılaşmayı göz ardı edenlerdir (keferuu). Yaptıkları, bu yüzden boşa gider. Kıyamet günü onlar için tartı kuracak değiliz. İşte böyle. Görmezden gelmelerine karşılık onların cezası cehennemdir. Onlar ayetlerimi ve elçilerimi hafife almışlardır. İnanan ve iyi iş yapanlara gelince, Firdevs cennetleri onların konaklayacakları yer olacaktır. Onlar orada ölümsüzleşecekler, oradan ayrılmayı istemeyeceklerdir." (Kehf 18/103-108)

Bu ayette "güzel iş yaptığını" diye dilimize aktarılan bölümün orijinali "ennehum yuhsinune sun'an" şeklindedir. Buradaki "sun'an" kelimesi "صنع" kökünden bir kelimedir ve "üretim, imalat" gibi manalara gelmesi bakımından konumuzla yakından ilgilidir. Kısacası burada "güzel iş yapanlar", "güzel, faydalı üretimler ortaya koyanlar" anlamında olmalıdır. O halde tavsiyemiz, ayetin bu bilgiyle bir daha okunması olacaktır.

Şu ayetler de Allah'ın tüm emirlerine tam teslim olmaksızın yapılacak hayırların akıbetini son derece etkileyici biçimde dile getirmektedir:

Yapacağımız iyilik, Allah'a güvenimizin bir göstergesi ve yansıması olmayacaksa Allah'ın tanımladığı manada "iyilik" de olmayacaktır.

Kafir olanların (Allah'ın emirlerini görmezden gelenlerin) Allah'ın yanında ne malları işe yarayacaktır, ne de çocukları. Onlar cehennem halkıdır, orada sürekli kalacaklardır. On-

rın dünya hayatında yaptıkları hayırlar, yanlış işler yapan bir topluma ait ekinin soğuk rüzgârda kavrulması gibi yok olur gider. Allah onlara karşı yanlış yapmaz; yanlışları onlar kendilerine yaparlar. (Âl-i İmrân 3/116-117)

Rablerini görmezden gelenlerin işleri fırtınalı bir günde sert rüzgârların savurduğu küle benzer. Kazandıklarından hiçbir şey ellerinde kalmaz. Telifisi mümkün olmayan kayıp işte budur. (İbrâhîm 14/18)

Kur'ân'a göre yapılacak her türden iyiliğin iman ile yani Allah'a güvenerek yapılması şarttır. Çünkü ancak o sayede insanlardan bir karşılık beklenmeksizin yapılabilir. Salih ameller yani islah edici iyi işler de buna dahildir:

Erkek olsun, kadın olsun, kim inanarak iyi iş yaparsa

ona güzel bir hayat yaşatırız. Karşılıklarını da yaptıklarının en güzeline göre veririz. (Nahl 16/97)

Elbette Allah'ın emirlerini görmezden gelmek (kafir olmak), tanımlarını tanımamak, sadece bugünkü terim anlamıyla "müslüman" olmayan kişilere mahsus bir durum değildir. Allah'ın kitabında; müslüman bir toplumda dünyaya gelmiş olanlardan ya da nüfus kağıdında müslüman yazanlardan veya kendisini müslüman olarak tanımlayanlardan değil, Allah'ın emirlerini görmezden gelenlerden veya O'nun emirlerine teslim olanlardan bahsedilmektedir. İnsanların kendilerine mümin, Müslüman demelerinin bir anlamı yoktur, imanlarını eylemleri ile ispatlama zorunlulukları vardır.

Sonuç olarak insanlığa çok sayıda buluşunu armağan etmiş olan Thomas Alva Edison'un Rabbimizin huzuruna mümin olarak gidip gitmediğini hiç kimsenin bilme şansı yoktur ve bu başkalarını ilgilendiren bir durum da değildir. Bizim kesin olarak emin olduğumuz şey Allah'ın kimseye haksızlık etmeyeceğidir.⁸

(Lokman): "Oğulcuğum! İşlediğin şey, bir hardal tanesi ağırlığında olsa, bir kayanın içinde veya göklerde yahut yerin derinliklerinde bulunsa, Allah onu ortaya çıkarır. Allah latiftir; en ince ayrıntıyı bilir, her şeyden haberdardır." (Lokmân 31/16)

Bizim vazifemiz iman iddiamızı Rabbimizin razı olacağı davranışlar sergileyip O'nun kitabında tanımladığı şekilde iyilikler yaparak ispatlamaya gayret etmektir.⁹ O halde "Allah yaptığın hayrı, iyi işleri kabul etsin" duası, "yaptığın iş, Allah'ın iyi iş tanımına uygun olsun" şeklinde anlaşılmalıdır:

Kim çarçabuk olanı isterse, tercih ettiğimiz şeyi dilediğimiz kişiye hemen verir sonra cehennemi onun yeri yaparız. Oraya yerilmiş ve sürülmüş olarak gider. Kim de ilerisini/Ahireti ister ve inanarak onun için gereği gibi çalışırsa, işte bunların çalışması teşekküre değer. Bunlardan her birine, hem onlara, hem de öbürlerine, Rabbinin ihsanından da veririz. Rabbinin ihsanı kısıtlanmış değildir. (İsrâ 17/18-20)

Notlar

1. Ayrıca bakınız: Âl-i İmrân 3/60, Hacc 22/54, Secde 32/3
2. El-Berr (iyiliği bol olan) şeklinde Allah'ın isimlerinden biri olarak Tûr 52/28. ayette geçen kelime, iyilik anlamıyla şu ayetlerde geçmektedir: Meryem 19/14-32 (berr); Bakara 2/224; Mumtehine 60/8 (teberru); Âl-i İmrân 3/193-198; İnsan 76/5; İnfitar 13/1; Mutaaffin 83/18/22 (ebrar); Bakara 2/44-177-189; Âl-i İmrân 3/92; Mâide 5/2; Mucâdele 58/9 (Birr).
3. Müfredat Elfaz-il Kur'an – Ragıp El İsfahani – Ç: Yusuf Türker - Kur'an Kavramları Sözlüğü – birr maddesi s:181
4. Bakara 2/115-142
5. **Ey İnananlar! Allah'a, Elçisine (resul); o Elçi'ye indirdiği Kitaba ve daha önce indirdiği Kitaplara güvenin. Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, elçilerini ve ahiret gününü görmezlik eder de kâfir olursa işte o gerçekten iyice sapıtılmış demektir.** (Nisâ 4/136)
6. Âl-i İmrân 3/193-198; İnsan 76/5; İnfitar 13/1; Mutaaffin 83/18/22
7. Bakara 3/147; Âl-i İmrân 3/60; Hacc 22/54; Secde 32/3
8. Ayrıca bakınız: Enbiyâ 21/47; Zilzâl 99/7-8
9. Konumuzla ilgili olarak Mâide 5; En'âm 158 ve Arâf 146-147. ayetlerini okumakta da fayda vardır.